

Tudományos szövegalkotás

5. Forráskritika. A beadott dolgozat. A szövegkohézió szintjei.

2023. 10. 17.

Biró Tamás, OR-ZSE

Forráskritika

Források – összefoglalás az előző hétről

- Primer források (a kutatás tárgya): Biblia, ókori szövegek, sajtó, honlapok...
- Szekunder források: tudományos művek azonos vagy kapcsolódó témákról.
- „Hagyományos” források forrásai: könyvtár, levéltár, múzeum...
- Digitalizált források és born-digital források.
- Szóbeli források: personal communication, interjúk, kérdőívek, oral history...
- Adatbázisok, régészeti ásatás, terepmunka, kísérletezés... – **MÓDSZERTAN!**

Forráskritika: egy forrás nem forrás.

Vajon mennyire megbízható, mire használható a forrásunk?

A forrástól a forráskritikáig

Szeretnénk tudni, hogy mennyire megbízható a forrás.

- Figyeljük meg, hogy a forrás felfogása egybevág-e más forrásokéval.
- Figyeljük meg, hogy a forrás milyen forrásokat – és hogyan – használ.
  - Vajon mennyire objektív az adott forrás?
  - Milyen irányba elfogult? Az elfogultságot figyelembe véve, képesek vagyunk-e a kritikai módon kezelt forrásból információkat kinyerni?
- Például figyeljük meg a forrás szóhasználatát (*ld. két hét múlva*).

Személyes adatközlők és az interjúk fajtái

- Az interjúkészítésnek, az *oral history*-nak saját módszertana van.
- Az emberi emlékezet rosszabb, mint hisszük. (Önálló kutatási téma.)
- Az ember hajlamos „csak a szépre emlékezni”: egyéni narratívák.
  - ezekre a forrásokra fokozottan érvényes,
hogy mindent *double-check*-oljunk!
- Egy forrás korlátozott megbízhatósága nem jelenti azt, hogy ignorálni kell. Azonban kezeljük óvatosan, és hívjuk fel erre az olvasó figyelmét!

Használjunk forráskritikát!

Forráskritika

- Mennyire megbízható az adott forrás?
  - Igen / nem? Vagy inkább skála: nagyon – részben – kevéssé – egyáltalán nem?
  - A probléma: erre a kérdésre nehéz azonnal válaszolni.
- Milyen szempontból megbízható az adott forrás?
  - Például a ténybeli adatok feltehetőleg jók, de az értékelés vagy az értelmezés nem.
  - Amit X-ről ír, az megbízhatóbb, mint amit Y-ről ír.
- Merre torzít az adott forrás?

Forráskritika

- Mennyire megbízható az adott forrás?
- Milyen szempontból megbízható az adott forrás?
- Merre torzít az adott forrás?
  - Elfogult-e a szerző? Például ideológiai kötődés? Például önmaga szerepe? Például az igazságnak csak az egyik felét bontja ki?
  - Elfogulatlan a szerző? Nem köti semmiféle érdek, szimpátia egyik oldalhoz sem?
  - Szakmaiatlan a szerző?
Például az évszámokat jól összegyűjtötte, de az elemzése sántít?

Forráskritika

- Mindig igyekezzünk több forrásból utánanézni.
- Ezek legyenek **független** források.
Független: nem egymásból, nem is közös harmadik forrásból merítenek.
- A forrásainkat mindig tüntessük fel.
- Ha bizonytalanok vagyunk, annak mindig adjunk hangot.
- Understatement: inkább mondjunk kevesebbet, mint rosszat.

Jobb valamit nem állítani, mint téveset állítani.

Jobb állítani valamit, és jelezni a bizonytalanságot, mint nem állítani semmit.

A kutató egyes számú alapszabálya:

***Ha valamit nem tudsz bizonyítani,
mondd inkább azt, hogy nem tudod.***

Angolul „understatement”:
kevesebbet mondani, mint
amennyit tudnék, szeretnék mondani.

1. Nem ciki valamit nem tudni.
2. Cikibb valamit rosszul tudni.
3. A legcikibb ragaszkodni egy téves állításhoz.

*Ne keverjük bele a hipotéziseinket,
feltételezéseinket, véleményünket
(még ha tudunk is mellettük érvelni,
azokat valószínűsíteni) a szigorúan
bizonyítható tények közé!*

*Persze nagyon fontos a hipotéziseink
mérlegelése, a pro és kontra érvek
felsorakoztatása, a valószínűbb és a
kevésbé valószínű feltételezések
elkülönítése is.*

Elsődleges (primer) adatok ↔ rekonstrukció

Tudományos eredmények lehetséges prezentálási formái:

- Kizárólag a feltárt adatok bemutatása
*szárazon, **ismert** tényekhez ragaszkodva.*
- Tények + különböző feltételezések
*lehetséges hipotézisek mérlegelése, a bizonyítható adatoktól **élesen** elválasztva.*
- Feltárt adatok + egyfajta kiegészítés
tények kiegészítve „educated guess”-szel.
- „Írói fantázia”, adatokból kiindulva
„történelmi regény” (pl. Egri csillagok).

A visegrádi fellegrád lovagterme: középkori kőfal és **modern téglák**.
Forrás: <http://www.visegrad.hu/content/visegrad//9/fellegrád-lovagterem.jpg>

Példák (1): forrás önmagáról

- Dózsa László (1942–) önmaga szerepéről az 1956-os forradalomban.
- Két kommunista az ötvenes években:
  - Te is partizán voltál?
  - Még nem, de már intézik.
- Intézményről annak a vezetője.
Intézményről annak saját weboldala, facebookoldala, kiadványai.
- Intézményről annak kirúgott vezetője.
A konkurens intézmény képviselője.

Példák (2): elfogultság

Beszámoló egy focimeccsről:

az X, ill. az Y csapat szurkolója / játékos / edzője, a bíró, a riporter.

- Megbízható-e a végeredmény, amit a forrásunktól megtudunk?
- Megbízható-e a góllövő játékosok neve az X, ill. az Y csapatban?
- Megbízható-e a lesarány? A cserék ideje?
- Megbízható-e az egyik játékos teljesítményének az értékelése?
- Megbízható-e a csere oka?
- Megbízható-e a győzelem / vereség oka?

Példák (3):

- Wikipédia

- ✓ *használható?*

- ✓ *idézhető?*

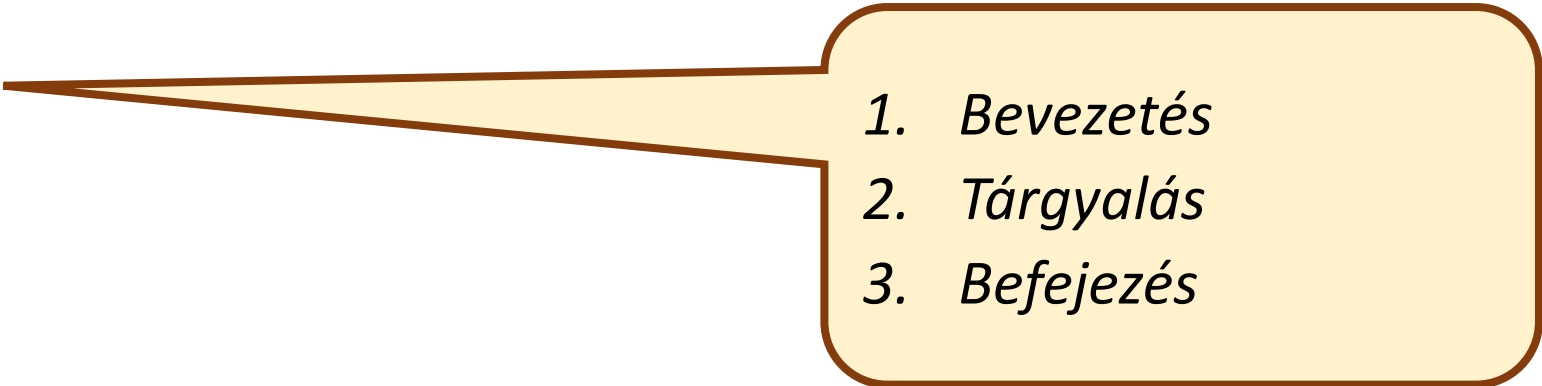
- ✓ *megbízható?*

Ellenőrizni az egyes Wikipédia-oldalak minőségét! Hogyan?

Egy szemináriumi dolgozat

Egy szemináriumi dolgozat szerkezete

- Címlap/fedőlap
- Maga a dolgozat
- Lábjegyzetek
- Hivatkozások
- Bibliográfia, felhasznált irodalom
- Előszó? Mottó? Köszönetnyilvánítás?

-
1. *Bevezetés*
  2. *Tárgyalás*
  3. *Befejezés*

Egy szemináriumi dolgozat szerkezete

- Címlap/fedőlap
- Maga a dolgozat
- Lábjegyzetek
- Hivatkozások
- Bibliográfia, felhasznált irodalom
- Előszó? Mottó? Köszönetnyilvánítás?

1. *A téma felvezetése.*
2. *A téma kifejtése.*
3. *Összefoglalás,
konklúzió.*

*Később még
részletesebben*

...

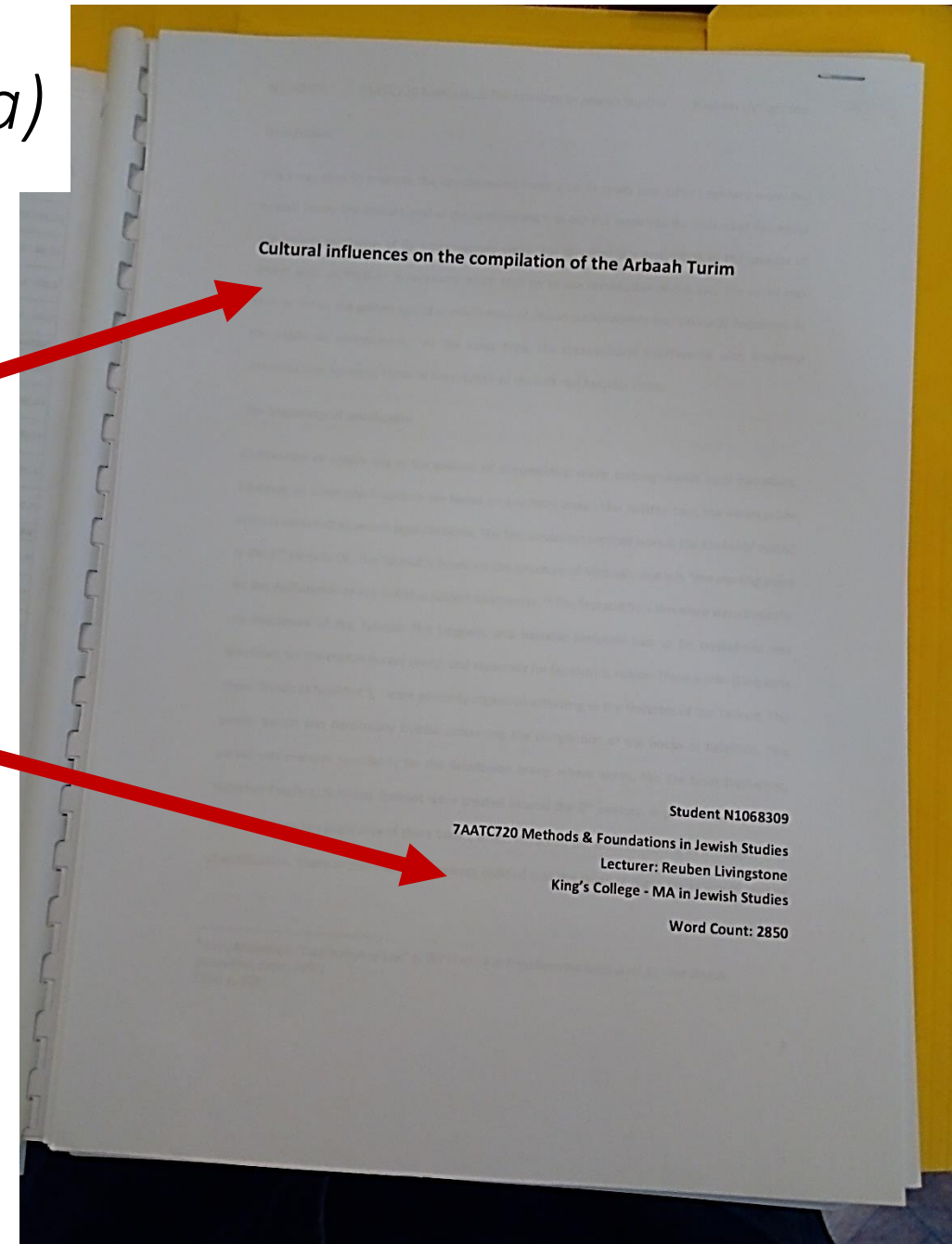
Fedőlap/címlap *(angolszász példa)*

A részletek országonként,
intézményenként, oktatónként
változhatnak

a dolgozat címe

Student N1068309
7AATC720 Methods & Foundations in Jewish Studies
Lecturer: Reuben Livingstone
King's College - MA in Jewish Studies
Word Count: 2850

*hallgató neve és/vagy azonosítója
kurzus kódja és címe,
oktató neve, intézmény, szak
szószám*

Checklista szemináriumi dolgozatok írásához

(Zárójelben: oktatónként, intézményenként változik, érdemes előre egyeztetni)

- A hallgató neve (szakja és Neptun-kódja)
- Kurzus címe (és oktatója, tanév/félév megjelölése, dátum)
- A dolgozat címe
- (Külön fedőlap/címlap)
- Beállítások: betűméret, margó, sortávolság stb. az oktató útmutatása szerint.
- Oldalszámozás (javasolt a lap alján középen)
- Külalak, tördelés (pl. fattyúsorok)
- Bibliográfia külön (még akkor is, ha a bibliográfiai adatok a lábjegyzetekben is szerepelnek, kivéve ha az oktató nem mond mást).
- Mi a kért formátum: papíron, Word-fájl, pdf, egyébek?

Maga a dolgozat

1. A téma felvezetése

- A témaválasztás indoklása? (Személyes vagy objektív indokok.)
- Háttér, a fogalmak bevezetése, a probléma / kérdés megfogalmazása.

2. A téma kifejtése

- Lépésről lépésre, logikusan és koherens módon haladva.

3. Összefoglalás: milyen (rész)eredményekre jutottam? *(igen, önisméltés!)*

Konklúzió: mi a válasz a feltett kérdésre?

Nyitva hagyott kérdések, (tervezett) további kutatások a témában stb.

Szövegkohézió

- „Makroszinten”
  - A bevezetés azt vezesse be, és az összefoglalás azt foglalja össze, amiről a kidolgozás szól. A kidolgozás haladjon valamilyen logika mentén (amelyet a bevezetés előre lefektet, pl. időrendben). A tudományos próza nem krimi. A sok önisméltás előny: „az előző / következő részben erről volt / lesz szó”.
- „Mezoszinten”:
  - A fejezetek, alfejezetek, bekezdések egymásra épülnek. 1 bekezdés = 1 állítás.
- „Mikroszinten”:
  - Mondatokon belül és mondatok közt kohéziót erősítő szavak: „ezért”, „tehát”, „ezzel szemben”, „ezt követően”, „ebből most azt fogjuk levezetni, hogy...”.

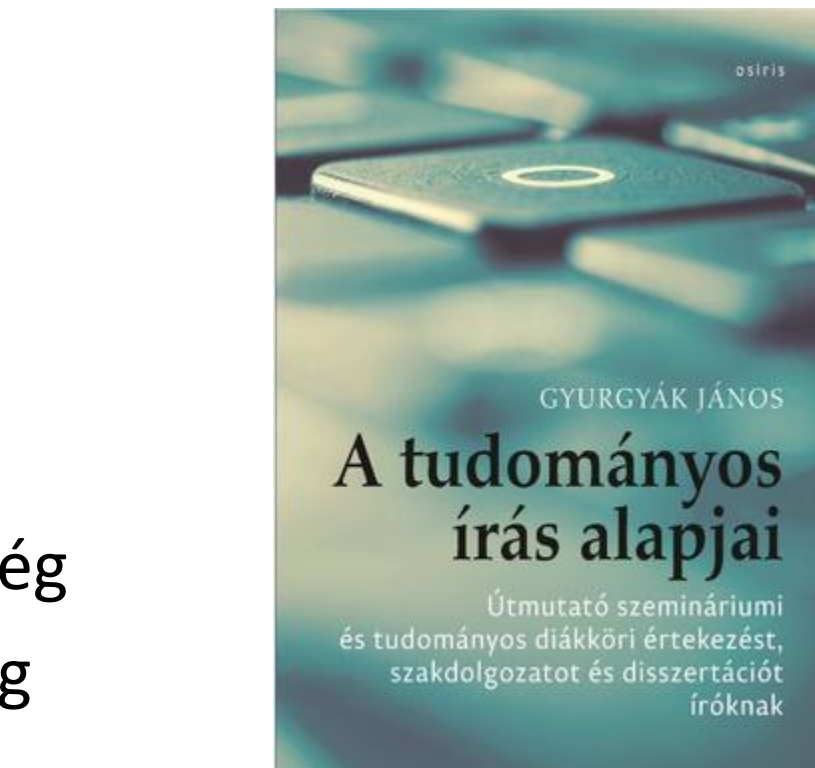
Következő alkalomra

(október 24.)

Tartalmi és formai kérdések

(pp. 82–90, valamint pp. 197–199 is)

- Közérthetőség és stílus
- Nyelvhelyesség
- Logikus felépítés
- Kohézió
- Következetesség
- Megbízhatóság
- (Eredetiség)
- (Személyesség)

Gyurgyák János, *A tudományos írás alapjai: Útmutató szemináriumi és tudományos diákköri értekezést, szakdolgozatot és disszertációt íróknak* (Osiris: Budapest, 2019).

Olvasandó következő alkalomra

- Gyurgyák János, *A tudományos írás alapjai* – 3. fejezet, pp. 75–99
(valamint az eddigiek pótlása: 9–74, 197–199).
- Siptár P. – Keszler B. – Tóth E., *Kis magyar helyesírás*: pp. 44–60
(különírás és egybeírás).

Beadandó feladat a következő alkalomra

- Választottak egy témát. Végiggondolták – első körben – a forrásaikat.
- Gondolják végig, hogy mit tudnak & mit akarnak & mit reális írni erről.
- Állítsák össze a tartalomjegyzéket.
- A tartalomjegyzék mindegyik pontjához írják le
  - kb. egy mondatban, hogy miről szól majd ez a rész, és
  - kb. egy mondatban, hogy milyen munkafázisokat igényel az, hogy ezt megírják.
- Töltsék fel **pdf formátumban** a Moodle-ba.

*Köszönöm a figyelmet,
vizontlátásra következő alkalommal!*